

MÖVZU: 5 «Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı»

PLAN:

GİRİŞ:

1. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının anlayışı və prinsipləri.
2. Vətəndaşlığın əldə edilməsi və xitamı üçün əsaslar.
3. Vətəndaşlıq məsələləri barəsində qərarlar qəbul edən orqanlar.

NƏTİCƏ:

ƏDƏBİYYAT:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı,2016.
- 2.»Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında» Azərbaycan Respublikasının qanunu. Bakı, 1998. Qanunlar külliyyatı. 5 kitab.
- 3.»İnsan hüquqları bülleteni». №1 Bakı, 1998.
4. «İnsan hüquqları haqqında Beynəlxalq Bill». BMT-nin Azərbaycan Nümayəndəliyi. B,1998.
5. M.Məlikova, E.Nəbiyev. «Xarici ölkələrin dövlət və hüquq tarixi». Bakı,1997.
6. «Ümumdünya insan hüquqları bəyannaməsi». BMT,1948.
7. «Beynəlxalq hüquq». Dərslük. B,1978.
8. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30.08.1999-cu il tarixli 189 Nöli fərmanı ilə təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı məsələlərinə baxılması və onların həlli qaydaları haqqında» Əsasnamə.
9. Azərbaycan Respublikası DİN-in 29.09.1999-cu il tarixli «Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığı ilə bağlı məsələlərin baxılması qaydaları haqqında» 329 sayılı əmri.

GİRİŞ:

Mövzuya giriş olaraq qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan xalqı 12 noyabr 1995-ci il tarixdə özünün müstəqillik dövründəki ilk Konstitusiyayı qəbul etmişdir. Bu Konstitusiya demokratik prinsipləri rəhbər tutaraq, əsas vətəndaş hüquqları və azadlıqlarına geniş yer vermişdir. Bu baxımdan III fəsil əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarını müəyyən

edən normalardan ibarətdir. Əsas insan hüquqlarından biri də vətəndaşlıq hüququdur ki, bu da II fəsildə öz əksini tapmışdır.

Beynəlxalq arenada bir müstəqil dövlət kimi tanınan Azərbaycan Respublikası inkişaf etmiş dövlətlərin təcrübəsindən geniş istifadə edir.

Dövlətin dövlət kimi tanınması üçün bir sıra zəruri şərtlər vardır ki, bunlardan biri də vətəndaşlıq məsələsidir. Dövlətin siyasi rəcim forması öz əksini vətəndaşlıqda tapır. Belə ki, qeyri-demokratik rəcimli dövlətlərdə vətəndaşlara hüquq və azadlıqlar məhdud şəkildə, yaxud da formal xarakterli siyasi hüquqlar bəyan edilsə, demokratik rəcimli dövlətlərdə isə vətəndaşlara geniş hüquq və azadlıqlar bəyan edilir və onların siyasi hüquqları təmin olunur.

Demokratik-hüquqi dövlət quruculuğu yolunu seçmiş Azərbaycan Respublikası istər dövlətdaxili istərsə də tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrlə öz vətəndaşlarına geniş sosial-siyasi hüquq və azadlıqlar elan etmişdir.

Bunu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası və Azərbaycan Respublikası Vətəndaşlıq haqqında qanunu da bir daha təsdiq edir.

30 sentyabr 1998-ci il tarixdə qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında qanun Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığının əldə edilməsi, vətəndaşlığa bərpa, vətəndaşlığa xitam verilməsi, habelə vətəndaşlıq dəyişərkən uşaqların vətəndaşlıq statusu və bu kimi digər məsələləri nizamlayır. Elə bu mövzunun mahiyyəti də bu sadalanan vətəndaşlıq məsələlərinin ayrı-ayrılıqda aparılması, habelə vətəndaşlıq məsələlərinin həlli zamanı rəhbər tutulan müddəaların müəyyənləşdirilməsindən ibarətdir.

SUAL I. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının anlayışı və prinsipləri.

Bildiyimiz kimi, demokratik hüquqi dövlətin özünəməxsus səciyyəvi xüsusiyyətləri vardır. Belə ki, hüquqi dövlətin sosial əsasını azad vətəndaşlardan ibarət vətəndaş cəmiyyəti təşkil edir. Odur ki, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğundan danışarkən, onun vacib aspektlərindən biri sayılan vətəndaşlığı xüsusilə qeyd etmək lazımdır.

«Vətəndaş» məfhumu öz mənəbəyini lap qədim dövrlərdən götürür. Belə ki, bizim eradan əvvəl əsrdə demokratik dövlət kimi formalaşan Afina dövlətinin tarixinə nəzər salmaqla bunun bir daha şahidi olaraq Afina əhalisi bir neçə qruplara bölünürdü. Bu qruplar içərisində geniş hüquqlara malik olan azad əhali qrupu idi. Həmçinin azad əhali arasında da vətəndaşlığın bir sıra əsasları var idi. Afina vətəndaşı olan valideynlərdən doğulan şəxslər tam hüquqlu hesab olunurdular. 18 yaşına çatmış hər bir Afina vətəndaşı demotlar siyahısına

daxil edilirdi. Lakin siyahıya qəbul etmək şəxsin qanunla müəyyən edilmiş yaşa çatması, azad olması, qanuni doğulması, yəni onun valideynlərinin tam hüquqlu olması haqqında demotlar tərəfindən səsvermə nəticəsində qəbul edilmiş qərardan sonra baş verirdi.

Tamhüquqlu Afina vətəndaşları qanunla müəyyən olunmuş hüquqlara malik idilər. Digər hüquqlarla yanaşı siyasi hüquqlara da malik idilər. Məsələn, xalq yığıncağında iştirak etmək, Beşyüzlər Şurası üzvlüyünə, başqa-başqa dövlət vəzifələrinə seçilmək və s. Bu dövlətin mövcud qanunlarına görə vətəndaşların hüquqları ancaq müxtəlif cinayət əməlinə görə məhkəmə qərarı ilə məhdudlaşdırıla bilərdi.

Afina vətəndaşları hüquqlarla yanaşı bir sıra vəzifələri də həyata keçirməli idilər. Belə ki, 18 yaşdan 60 yaşa kimi hər bir Afina vətəndaşı hərbi mükəlləfiyyətli hesab olunurdular. Hərbi mükəlləfiyyətə cəlb olunarkən vətəndaşlıq dərəcəsinə bölünürdülər. Bununla da onların hərbi xidmətdəki vəzifələri müəyyənləşdirilirdi.

Dövlətin ali hakimiyyət orqanı olan Xalq yığıncağında 20 yaşına çatmış tam hüquqlu Afina vətəndaşları iştirak edirdilər. Bu da bir daha demokratiyadan -vətəndaş hüquqlarından xəbər verir.

Eramızdan əvvəl 1-ci əsrlərdə mövcud olmuş Roma respublikasında da vətəndaşlıq dövlətin əsas xüsusiyyətlərindən biri olmuşdur. Roma vətəndaşı statusu onlara siyasi hüquqlar vermişdir. Lakin burada bir halı qeyd etmək lazımdır ki, Roma əhalisinin böyük hissəsini təşkil edən, amma öz vəziyyətinə görə azad olan əhali vətəndaşlığa malik deyildi. Roma vətəndaşı hüquqların malik olmayan azad əhaliyə pəreqinlər aid idi. Vətəndaş statusuna malik əhaliyə bir sıra sosial və siyasi hüquqlara yanaşı dövlətin idarə olunmasında bilavasitə iştirak etmək hüququ verilmişdir.

Ümumiyyətlə, vətəndaşlıq məsələləri bir ideya kimi mövcud olduğu gündən daimi dahi mütəfəkkirlərin diqqət mərkəzində olmuşdur. Öz əsərlərində «vətəndaşlıq institutu və problemləri barədə bəzi məsələlərə toxunmuşlar. Bu mütəfəkkirlər vətəndaşlıq institutunu demokratiya ilə sıx surətdə əlaqələndirirlər».

Onların fikrinə görə hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində vətəndaşlıq xüsusi rol oynayır. Monteskye hüquqi dövlətin qurulmasını vətəndaş cəmiyyətində siyasi azadlığın zəruriliyi ilə izah edirdi. Onun siyasi azadlıq ideyası dövlət vətəndaşlarının təhlükəsizliyindən ibarət olan vətəndaş azadlığı ideyası ilə əlaqədardır.

Hobbsun fikrincə «demokratiya elə dövlət formasıdır iki, burada ali hakimiyyət istisnasız olaraq bütün vətəndaşlara məxsusdur». O, bu fikrini dövlətin idarə olunmasında

vətəndaşların hüquq bərabərliyi ilə izah edirdi. Yəni demokratik cəmiyyətdə bütün vətəndaşlar həm seçməkdə həm də seçilməkdə tam bərabər hüquqlar və imkanlarla təmin edilməlidir.

Bu ideyalar və fikirlər «Amerika Birləşmiş Ştatlarının İstiqlaliyyət bəyannaməsi»ndə cəmlənmişdir. Burada təbii insan hüquqları və eləcə də vətəndaş hüquqları ön plana çəkilmişdir. Bunun da əsasında Amerika Birləşmiş Ştatlarının 1787-ci ildə qəbul olunmuş Konstitusiyası xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Belə ki, bu konstitusiya geniş hüquqlara malik vətəndaş cəmiyyəti elan edir. 1791-ci ildə vətəndaşların hüquqlarına dair on əlavə maddə daxil edilmişdir ki, bu da Hüquqlar haqqında Bill adlanır. «Hüquqlar haqqında Bill» vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının dairəsini bir qədər də genişləndirmişdir.

Azərbaycan Respublikasına gəldikdə isə onu qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında 18 oktyabr 1991-ci il tarixli Konstitusiya aktı ilə keçmiş SSRİ dövləti tərkibindən ayrılaraq, müstəqillik yoluna qədəm qoymuşdur. İnkişaf etmiş demokratik ölkələrin təcrübəsindən istifadə edərək, hüquqi dövlət quruculuğu yolunu seçmişdir. Bütün bunlar günbəgün keçirilən demokratik islahatlarda da öz əksini tapır. Bunun nəticəsidir ki, 12 noyabr 1995-ci ildə Azərbaycan xalqı ilk dəfə referendum keçirməklə dövlətin əsas qanunu-Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını qəbul etmişdir. Demokratik prinsiplərə əsaslanaraq təşkil olunmuş bu Konstitusiyada digər hüquq və azadlıqlarla bərabər demokratik-hüquqi dövlətin vacib şərtlərindən biri olan əsas insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları geniş surətdə öz əksini tapmışdır. Bu Konstitusiya Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına sosial-siyasi hüquqlar bəyan edir.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 52-ci maddəsində Azərbaycan Respublikası Vətəndaşlığının anlayışı verilmişdir. Orada deyilir: «Azərbaycan dövlətinə mənsub olan, onunla siyasi və hüquqi bağlılığı, habelə qarşılıqlı hüquq və vəzifələri olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır».

Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır. Valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşıdır.

Buradan aydın olur ki, vətəndaşlığın özünün də şərtləri vardır. Belə ki, vətəndaşlığı qazanmış hər bir şəxs dövlətlə siyasi və hüquqi cəhətdən bağlı olur. Yəni, qanunlarla

müəyyən olunmuş qaydada siyasi hüquq və vəzifələrə malik olur. Bundan əlavə dövlətlə vətəndaş arasında qarışılıqlı hüquq və vəzifələr yaranır ki, bunun da təminatçısı dövlət özüdür.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşının dövlətlə siyasi bağlılığı onunla xarakterizə olunur ki, hər bir Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı dövlətin siyasi həyatında xüsusi rola malikdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlətin idarə olunmasında bilavasitə və ya nümayəndələri vasitəsilə iştirak etmək hüququ vardır. Həmçinin Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarında qulluq etmək hüququ vardır.

Digər bir tərəfdən də Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının siyasi hüquqlarına seçki hüquqi daxildir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 56-cı maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, seçmək və seçilmək, habelə referendumda iştirak etmək hüququ vardır.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlətin qanunlarına hörmətlə yanaşmaq şərti ilə, siyasi partiyalarda, ictimai birliklərdə birləşmək hüququ da təmin olunur.

Azərbaycan Respublikası demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində uğurla addımlayan bir dövlət kimi daim öz vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının təminatçısıdır. Bütün bu məsələlər həm dövlətdaxili qanunlarda, həm də Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı Beynəlxalq müqavilələr və Beynəlxalq hüquq normaları ilə təmizlənir.

«Ümumdünya İnsan hüquqları Bəyannaməsi»nin 15-ci maddəsində deyilir:

«Hər bir şəxs vətəndaşlıq hüququna malikdir.

Heç kim özbaşına olaraq vətəndaşlıqdan və vətəndaşlığını dəyişmək hüququndan məhrum edilə bilməz».

Buradan bir daha aydın olur ki, hər bir şəxs irqindən, cinsindən, dilindən, siyasi və digər əqidəsindən, milli və ya sosial mənşəyindən, əmlak, sosial mövqe və digər vəziyyətindən asılı olmayaraq bu Bəyannamədə elan olunmuş digər hüquq və azadlıqlarla bərabər vətəndaşlıq hüququna da malikdir və heç kim onu bu hüquqdan məhrum edə bilməz. Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktın 25-ci maddəsinə əsasən hər vətəndaş heç bir ayrışkıllıq qoyulmadan bir sıra hüquqlara malik olmalıdır.

- Dövlət işlərinin aparılmasında istər bilavasitə, istərsə də azad şəraitdə seçilmiş nümayəndələri vasitəsi ilə iştirak etmək;

- səs vermək və ümumi, bərabər seçki hüququ əsasında gizli səsvermə yolu ilə keçirilən və seçicilərin sərbəst idarəsini təmin edən həqiqi vaxtaşırı seçkilərdə seçilmək;

- öz ölkəsində ümumi bərabərlik əsasında dövlət qulluğuna buraxılmaq.

Beynəlxalq hüquq normaları ilə bərabər vətəndaşlıq məsələlərinin həllində rəhbər tutulan müddəalar da mövcuddur ki, bu da Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının prinsipləridir. Bunlar aşağıdakılardan ibarətdir.

1. Bərabər vətəndaşlıq prinsipi.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı onun əldə edilməsi əsaslarından asılı olmayaraq hamı üçün bərabərdir.

Yəni mənşəyindən, irqindən, milli mənsubiyyətindən, cinsindən, sosial və əmlak vəziyyətindən, dilindən, təhsilindən, dinə münasibətindən və yaşayış yerindən asılı olmayaraq hər bir Azərbaycan Respublikası vətəndaşı eyni hüquqlara, azadlıqlara və vəzifələrə malikdirlər.

2. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı heç bir halda Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından məhrum edilə bilməz. Bu prinsipə əsasən Azərbaycan Respublikasının ərazisində və ya Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı sayılır və onu bu hüquqdan heç bir halda məhrum etmək olmaz. Bu həm də beynəlxalq hüquq normaları ilə də qadağan edilmişdir.

3. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı heç bir halda Azərbaycan Respublikasından qovula və ya xarici dövlətə verilə bilməz.

Bu prinsipə əsasən hər bir Azərbaycan Respublikası vətəndaşı yalnız öz istəyi ilə və qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından çıxarıla bilər. Eyni zamanda istədiyi vaxt vətənə qayıdaraq vətəndaşlığa bərpa olunmaq hüququna malikdir.

4. Dövlətin idarə olunmasında vətəndaşların hüquq bərabərliyi prinsipi.

Bu prinsipə əsasən irqindən, dinindən, milli mənsubiyyətindən, cinsindən, təhsilindən, sosial və əmlak vəziyyətindən asılı olmayaraq, hər bir Azərbaycan Respublikası vətəndaşı dövlətin idarə olunmasında bilavasitə və nümayəndələri vasitəsilə iştirak etmək hüququna malikdir.

5. Azərbaycan Respublikası onun ərazisindən kənarında yaşayan vətəndaşlarının hüquqi müdafiəsinə təminat verir və onlara hamilik edir.

Bu prinsipə əsasən Azərbaycan Respublikası öz orqanları, xarici dövlətdəki və beynəlxalq təşkilatlardakı diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqları vasitəsilə Azərbaycan Respublikasından kənarında müvəqqəti və ya daimi yaşayan Azərbaycan

Respublikası vətəndaşlarının hüquqlarının qorunmasını təmin edir və lazım gəldikdə bu vətəndaşların pozulmuş hüquqlarının bərpası üçün zəruri tədbirlər görür.

6. Azərbaycan Respublikası vətəndaşının xarici dövlətin ərazisində yaşaması Azərbaycan vətəndaşlığının xitamına səbəb olmur.

Bu prinsipə əsasən Azərbaycan Respublikasının ərazisindən kənar da daim və ya müvəqqəti yaşayan hər bir Azərbaycan Respublikası vətəndaşının Azərbaycan vətəndaşlığı saxlanılır.

7. Nikah bağlanarkən və pozularkən vətəndaşlığın saxlanması:

Bu prinsipə əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan kişi və ya qadının əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslə nikah bağlaması, yaxud da nikahı pozması er və arvadın vətəndaşlığının dəyişilməsinə səbəb ola bilməz. Eyni zamanda erin və ya arvadın vətəndaşlığın dəyişməsi arvadın və ya vətəndaşlığının dəyişməsinə səbəb ola bilməz.

8. Azərbaycan Respublikası vətəndaşının xarici dövlətin vətəndaşlığına mənsubiyyətinin tanınması prinsipi.

Bu prinsipə əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına mənsubiyyəti olduğu halda, başqa bir xarici dövlətin vətəndaşlığına da daxil olması, Beynəlxalq müqavilələrdə və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, Azərbaycan Respublikası tərəfindən tanınmır.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikası inkişaf etdikcə, demokratik prinsipləri rəhbər tutaraq, Beynəlxalq hüquq pozmaları çərçivəsində vətəndaş cəmiyyəti qurur və bu sahədə vətəndaşlarına geniş hüquq və azadlıqlar bəyan edir.

SUAL 2: Vətəndaşlığın əldə edilməsi və xitamı üçün əsaslar.

Vətəndaşlıq siyasi – hüquqi bir məfhumdur. Belə ki, vətəndaşlıq dövlətdə əhalinin əksəriyyəti üçün müəyyən vəzifələrlə yanaşı, həm də hüquqların o cümlədən siyasi hüquqların verilməsini rəsmən nəzərdə tutur.

Vətəndaşlığa qəbul etmək və vətəndaşlıqdan xaric etmək məsələsi dövlətin müvafiq qanunvericiliyi ilə nizama salınır. Vətəndaşlıq fiziki şəxsin öz dövləti ilə hüquqi əlaqəsi olduğu təqdirdə, adətən insanın doğulması ilə başlanır, onun ölümünə kimi davam edir. Vətəndaşlar olduğu yerdən asılı olmayaraq, öz dövlətinin suveren hakimiyyətinin təsiri altında hesab olunurlar.

Vətəndaşlıq ilə əlaqədar məsələlər, xüsusən də vətəndaşlığın əldə edilməsi, dəyişdirilməsi və itirilməsi məsələləri hər bir dövlətin öz daxili qanunvericiliyinə əsasən həll edilməklə yanaşı Beynəlxalq normalarla və müqavilələrlə də tənzimlənir.

BMT Baş Məclisinin 1957-ci ildə qəbul edilmiş «Ərli qadınların vətəndaşlığı haqqında Sazişə əsasən iştirakçısı olan dövlətlərin vətəndaşları arasında nikahın bağlanması və ya pozulması, habelə kişinin vətəndaşlığının dəyişdirilməsi qadının vətəndaşlığına təsir göstərmir».

Bir dövlətin vətəndaşı ,başqa dövlətin vətəndaşlarından olan və ya vətəndaşlığı olmayan uşağı övladlığa qəbul edərkən, övladlığa götürülən, övladlığa götürənin vətəndaşlığını qəbul edir.

Vətəndaşlığa malik olmayan və ya vətəndaşlığını dəyişdirmək istəyən şəxs yalnız özünün tələbi üzrə və vətəndaşı olduğu dövlətin müvafiq orqanlarının xüsusi aktına əsasən vətəndaşlıq əldə edə bilər və ya vətəndaşlığı dəyişdirə bilər.

Vətəndaşlığın itirilməsi məsələsi ya şəxsin vətəndaşlıqdan çıxarılması haqqında məhkəmə və ya başqa səlahiyyətli dövlət orqanının qərarı əsasında, ya avtomatik qaydada müəyyən fakt əsasında nikahın bağlanıb pozulması nəticəsində, ya da əhali mübadiləsi köçürülməsi kimi tədbirlərlə əlaqədar olaraq mümkündür.

İkili vətəndaşlıq fiziki şəxsin eyni zamanda iki dövlətin vətəndaşlığında olmasını nəzərdə tutan hüquqi vəziyyətdir. Lakin, bu cür hal bir qayda olaraq bütün dövlətlərdə qəbul edilmir. Hər bir dövlətin konstitusiyasında, qanunlarında konkret olaraq bu məsələyə münasibət müəyyən edilir. Yəni bu

ya digər məsələlər hər bir dövlətin haqqında qanunvericiliyində daha dolğun olaraq öz əksini tapır.

Azərbaycan Respublikasının da vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliyi mövcuddur və vətəndaşlıq məsələləri bu qanunvericiliklə müəyyənləşdirilir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasından, «Azərbaycan Respublikasının Vətəndaşlığı» haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunundan və digər müvafiq qanunvericilik aktlarından ibarətdir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına mənsubiyyəti müəyyənləşdirməklə yanaşı, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi, bərpası və Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam vermək barədə əsasları da müəyyənləşdirir.

Əvvəlcə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi əsaslarını araşdıraraq.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi iki qaydada həyata keçirilir:

- Anadangəlmə yolu ilə;
- Qəbuletmə yolu ilə.

Anadangəlmə yolu ilə vətəndaşlığın əldə edilməsi beynəlxalq təcrübədə olduğu kimi iki prinsipə əsaslanır.

-»Qan hüququ« prinsipi;

«Torpaq hüququ» prinsipi.

«Qan hüququ» prinsipinə əsasən anadangəlmə yolu ilə vətəndaşlığın əldə edilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 52-ci maddəsində öz əksini tapmışdır. Bu maddəyə əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarından doğulmuş şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır. Həmçinin valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan şəxs Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır.

«Torpaq hüququ» prinsipinə əsasən anadangəlmə yolu ilə vətəndaşlığın əldə edilməsi, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 52-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının ərazisində vətəndaşdır, yəni valideynlərinin vətəndaşlarından asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikasının ərazisində anadan olan uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına qəbul edilir.

Azərbaycan Respublikası ərazisində olan hər iki valideyni naməlum uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdır.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının qəbul etmə yolu ilə əldə edilməsi də öz növbəsində iki prinsip əsasında həyata keçirilir:

- Ailəvi prinsip;
- «Qeyri-ailəvi» prinsip.

«Ailəvi prinsip» əsasən Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan hər hansı bir şəxs xarici dövlətin vətəndaşı olan uşağı övladlığa götürürsə həmin uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə edir. Övladlığa götürülən bu uşaq 14 yaşına çatdıqda vətəndaşlıq barədə onun şəxsi fikri nəzərə alınır».

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan uşağı övladlığa götürürlərsə uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə edir. Əgər əcnəbi uşağı və ya vətəndaşlığı olmayan uşağı övladlığa götürən ər-arvaddan biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdırsa, digəri isə vətəndaşlığı olmayan şəxsdirsə, həmin uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmiş olur.

Həmçinin, əcnəbi uşağı və ya vətəndaşlığı olmayan uşağı övladlığa götürən ər-arvaddan biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdırsa, digəri isə əcnəbidirsə, həmin uşaq övladlığa götürənlərin razılığı ilə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan uşağı övladlığa götürənlərin razılığı ilə əldə edə bilər.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan uşağı övladlığa götürən ər-arvadın hər hansı biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşdırsa, digəri isə əcnəbidirsə, övladlığa

götürülən uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını saxlayır. Ancaq övladlığa götürənlərin vəsatəti ilə uşaq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxıb bilər.

«Qeyri-ailəvi» prinsipə əsasən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi əcnəbi və yaxud vətəndaşlığı olmayan şəxsin öz iradəsinə qanun əsasında həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliyi müddəaları müqavilələri irəli gələn müddəaları rəhbər tutaraq əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı əldə etmələrini müəyyənləşdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində son beş il ərzində yaşayan və Azərbaycan Respublikasının dövlət dilini bilməsi haqqında sənəd təqdim edən və vətəndaşlığı olmayan şəxs mənşəyindən, irqi və milli mənsubiyyətindən, cinsindən, təhsilindən, dinə münasibətindən, siyasi və başqa əqidələrindən asılı olmayaraq Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununa müvafiq surətdə öz vəsatəti ilə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına qəbul edilə bilər.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliyi bir sıra istisna hallarını da nəzərdə tutmuşdur. Belə ki, əgər vəsatət qaldıran əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit olunmuş dövlət quruculuğunu zorakılıqla dəyişdirməyə, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü pozmağa çağırışlar edərsə, dövlət təhlükəsizliyinə, ictimai asayişin qorunmasına, əhəlinin sağlamlığına və ya mənəviyyətinə zərər vuran fəaliyyət göstərərsə, irqi, dini və milli müsəlmanlığı təbliğ edərsə, terrorçuluq fəaliyyəti ilə əlaqəsi olarsa, vətəndaşlığa qəbul haqqında vəsatəti rədd edilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 20-ci bəndinə əsasən vətəndaşlıq məsələləri Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin səlahiyyətlərinə daxildir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında qanuna əsasən əvvəllər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olmuş və ya Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verilmiş şəxsin vəsatəti ilə qanunvericilikdə müəyyən olunmuş bir sıra məhdudiyətlər nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına bərpa olunmaq hüququ vardır.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığının əldə edilməsi göstərdiyimiz əsaslardan başqa, həm də Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı Beynəlxalq münasibətlərdən irəli gələn bir sıra əsaslarla da müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam verilməsi əsaslarını da müəyyənləşdirir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına bir sıra hallarda xitam verilir:

1. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxmaq nəticəsində;
2. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını itirməsi nəticəsində;
3. Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq münasibətlərində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda;
4. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında Azərbaycan Respublikasının qanununda nəzərdə tutulmuş digər əsaslar olduqda.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxma Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında qanunla müəyyənləşdirmiş qaydada şəxsin vəsatəti əsasında həyata keçirilir. Əgər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxmaq barəsində vəsatət qaldıran şəxsin dövlət və ya ictimai təşkilatlar qarşısında icra edilməmiş öhdəlikləri varsa, onun vətəndaşlıqdan çıxmaq haqqında vəsatəti rədd edilə bilər.

Əgər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxmaq barəsində vəsatət qaldıran şəxs cinayət törətmişdirsə, eləcə də haqqında məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş və icra edilməli olan hökmü varsa, yaxud da onun vətəndaşlıqdan çıxması Azərbaycan Respublikasının dövlət təhlükəsizliyi mənafeələrinə ziddirsə, həmin hallar aradan qaldırılana qədər vətəndaşlıqdan çıxmağa yol verilmir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam verilərkən, vətəndaşlıqdan çıxan şəxs Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada və məbləğdə dövlət rüsumu ödəyir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam verilərkən onların övladlarının vətəndaşlıq statusunu da müəyyənləşdirir. Belə ki, əgər valideynlərdən birinin vətəndaşlığına xitam verilərsə, digəri isə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında qalırsa, onların övladı Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında qalır. Ancaq vətəndaşlığına xitam verilən valideynin vəsatəti və Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığında qalan valideynin razılığı ilə uşağın Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığından çıxarılmasına icazə verilə bilər.

Valideynlərin vətəndaşlığı dəyişdikdə 14 yaşından 18 yaşınadək uşaqların vətəndaşlığı yalnız onların şəxsi razılığı əsasında dəyişə bilər.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi, xitamı və bərpası əsaslarını araşdıraraq, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında qanunvericiliyin müddəaları ilə tanış olduq.

Sual 3. Vətəndaşlıq məsələləri barəsində qərarlar **qəbul edən orqanlar.**

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra hər bir sahədə köklü dəyişikliklər etməyə başlamışdır. Keçmiş SSRİ tərkibində olan on beş müttəfiq respublikalardan biri olan Azərbaycan Respublikasında da hər bir sahə mərkəzdən idarə olunurdu.

Konkret olaraq vətəndaşlıqdan danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, bu dövrdə hər bir respublikada SSRİ vətəndaşlığı mövcud idi. Vətəndaşlıq məsələləri yalnız mərkəzdə həll olunurdu. Belə ki, vətəndaşlıq məsələlərinə dair bütün işlər SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti tərəfindən həll olunurdu. Vətəndaşlıq məsələlərini nizamlayan normalar SSRİ qanunvericiliyi tərəfindən müəyyənləşdirilmişdi.

18 oktyabr 1991-ci il tarixli Konstitusiyaya aktı ilə Azərbaycan Respublikası SSRİ tərkibindən çıxaraq öz müstəqilliyini elan etdi. Artıq bu dövrdən başlayaraq, Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi formalaşmağa başlamışdı.

12 noyabr 1995-ci il tarixdə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və 30 sentyabr 1998-ci il tarixdə qəbul edilmiş «Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığı haqqında» Qanunda vətəndaşlıq məsələsi öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 20-ci bəndinə əsasən vətəndaşlıq məsələləri Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərinə aiddir.

Bu maddəni rəhbər tutaraq Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 30 avqust 1999-cu il tarixli 189 №-li fərmanı ilə «Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı məsələlərinə baxılması və onların həlli qaydaları haqqında» əsasnamə təsdiq edilmişdir. Bu əsasnaməyə əsasən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi, bərpası, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verilməsi məsələlərinə baxılır və onların həlli qaydaları müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığını əldə etmək istəyən şəxs bu barədə yazılmış ərizə-anketlə Azərbaycan Respublikası Prezidentinə müraciət etməlidir. Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən təsdiq edilən ərizə-anketlə birlikdə həmin şəxs

Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinə müraciət etməlidir. Təqdim olunan ərizə anketə bəzi sənədlər əlavə edilməlidir:

- 4 ədəd fotosəkil;
- yaşayış yerindən ailə tərkibi haqqında arayış;
- dövlət rüsumunun ödənilməsi haqqında sənəd;
- Azərbaycan Respublikasında son beş il ərzində yaşaması barədə yaşayış yerindən arayış;
- Azərbaycan Respublikasının dövlət dilini bilməsi barədə Təhsil Nazirliyindən arayış;
- Azərbaycan Respublikası ilə ikili vətəndaşlığın qarşısının alınması haqqında beynəlxalq müqaviləsi olan dövlətin vətəndaşı olarsa, belə dövlətin səlahiyyətli orqanının onun Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını qəbul etmək niyyətinə olan münasibətini təsdiq edən sənəd əgər: Əgər belə sənədin təqdim edilməsi müraciət edən şəxsdən asılı olmayan səbəblər üzündən mümkün deyilsə, ərizə-anketdə göstərilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi ona təqdim olunmuş sənədləri rəy vermək üçün Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinə göndərir. Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi rəy yazdıqdan sonra həmin sənədi rəylə birlikdə Daxili İşlər Nazirliyinə qaytarır. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına bərpa, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam verilməsi məsələlərində də Milli Təhlükəsizliyinin rəyi tələb olunur.

Daxili İşlər Nazirli əsaslandırılmış rəy çıxardıqdan sonra toplanmış materialları, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyasında baxılmaq üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına göndərir.

Vətəndaşlıq məsələləri Komissiyasının qəbul etdiyi qərar əsasında Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən şəxs Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına qəbulu, bərpası və ya onun vətəndaşlığına xitam verilməsi barəsində müvafiq sərəncam verilir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına qəbul edilməsi barədə vəsatət qaldıran şəxs Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit olunması dövlət quruluşunun zorakılıqla dəyişdirməyə və Azərbaycan Respublikasının ərizə bütövlüyünü pozmağa çağırışlar edərsə, dövlət təhlükəsizliyinə, ictimai arayışın qorunmasına, əhəlinin sağlamlığına və ya mənəviyyatına zərər vuran fəaliyyət göstərərsə, irqi, dini və milli müstəsnalığı edərsə, terrorçuluq fəaliyyəti ilə əlaqəsi olarsa, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına qəbul, bərpa edilməsi barədə vəsatəti Milli Təhlükəsizlik Nazirliyindən

alınmış rəylə birlikdə Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında vətəndaşlıq məsələləri Komissiyasında baxılmaq üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatına göndərilir. Təqdim edilmiş materiallar əsasında həmin Komissiya tərəfindən şəxsin vəsatəti rədd edilir. Bu barədə həmin şəxsə Daxili İşlər Nazirliyi və ya Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən yazılı məlumat verilir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxmaq barədə vəsatət qaldıran şəxsin dövlət qarşısında icra edilməmiş öhdəlikləri və ya Azərbaycan Respublikasında hüquqi və fiziki şəxsin mənafeləri ilə bağlı olan əmlak öhdəlikləri varsa vətəndaşlıqdan çıxmaq haqqında vəsatəti toplanmış sənədlər Vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyası tərəfindən rədd edilə bilər. Həmçinin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxmaq barəsində vəsatət qaldıran şəxs müttəhim kimi cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmişsə, yaxud onun barəsində qanun qüvvəyə minmiş və icra edilməli olan məhkəmə hökmü varsa və ya şəxsin vətəndaşlıqdan çıxması Azərbaycan Respublikasının dövlət təhlükəsizliyi mənafeələrinə ziddirsə, həmin hallar aradan qalxana qədər vətəndaşlıqdan çıxmağa yol verilmir.

Əvvəllər Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olmuş və ya Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verilmiş şəxsin öz vəsatəti ilə Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına bərpa edilməsilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin adına ərizə-anketlə müraciət edir. Həmin ərizə-anketdə aşağıdakı sənədlər də olmalıdır:

- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verməsi barədə sənəd;

- Ailə tərkibi haqqında arayış;

- QİÇS müayinəsindən keçməsi və sağlamlıq haqqında arayış: Burada belə bir istisna hal vardır ki, əgər vətəndaşlığa bərpa olunmaq üçün müraciət edən şəxs Respublikanı tərk etməyibsə, bu sənəd tələb olunmur. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin adına yazılmış vəsaitləri Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan şəxslər Daxili İşlər Nazirliyinə, xarici dövlətlərin ərazisində yaşayan şəxslər isə həmin dövlətdəki Azərbaycan Respublikasının nümayəndəliklərinə və ya Konsulluq idarəsinə təqdim edirlər.

Azərbaycan Respublikasının başqa dövlətin ərazisindəki diplomatik nümayəndəliklər və Konsulluq idarələri bu barədə daxil olmuş sənədləri Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinə göndərirlər.

Daxili İşlər Nazirliyi və Xarici İşlər Nazirliyi həmin sənədləri baxılmaq üçün Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinə göndərir, buradan da rəylə birlikdə geri qaytarılır. Daxili İşlər Nazirliyi və ya Xarici İşlər Nazirliyi əsaslandırılmış rəy çıxardıqdan sonra toplanmış

materialları Azərbaycan Respublikası Prezidentinin yanında Vətəndaşlıq Məsələləri Konstitusiyasında baxılmaq üçün Prezidentin İcra Aparatına göndərir. Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına qəbul qaydalarına qoyulmuş məhdudiyyətlərdən biri aşkar edilərsə, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına bərpa haqqında şəxsin vəsatəti Vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyası tərəfindən rədd edilir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında qanunda göstərilən halları nəzərə alaraq, yəni valideynlərin vətəndaşlığı dəyişərkən onların uşaqlarının vətəndaşlığı məsələləri həll olunarkən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin adına yazılmış ərizə-anketə müvafiq sənədlər əlavə edilməlidir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasında yaşayan uşağın valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmiş şəxs, digəri isə əcnəbidirsə və yaxud da Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarında yaşayan uşağın valideynlərindən biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmiş şəxs, digəri isə vətəndaşlığı olmayan şəxsdirsə, uşağın Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etmiş valideyninin vəsatəti ilə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını əldə etməsi, eləcə də, əcnəbi uşağı övladlığa götürən və ya vətəndaşlığı olmayan uşağı övladlığa götürən ər-arvaddan biri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, digəri isə əcnəbidirsə, həmin uşağı övladlığa götürənin vəsatəti ilə Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı əldə etməsi məsələlərində, həmçinin Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan uşağın hər iki valideyni və ya yeganə valideyni Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxdıqda, həmin uşağın Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığını saxlaya bilməsi məsələlərində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin adına ərizə-anketə müraciət edilir və ona aşağıdakı sənədlər əlavə edilir:

- Valideynlərin vətəndaşlığı haqqında sənədlərin surəti;
- Övladlığa götürmə, qəyyumluq, himayəçilik haqqında sənədlərin surəti;
- Yaşayış yerindən ailə tərkibi haqqında arayış;
- Valideynin notarial qaydada təsdiq edilmiş razılığı;
- Uşağın dörd ədəd fotosəkili.

Burada bir halı da qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı haqqında qanunun 25-ci maddəsinə əsasən belə məsələlərdə 14 yaşından 18 yaşınadək olan uşaqların da notarial qaydada təsdiq edilmiş şəxsi razılığı ərizə-anketə əlavə edilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxma qaydaları da digər hallarda olduğu kimidir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxmaq istəyən vətəndaşlar

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin adına yazılmış ərizə-anketlə Daxili İşlər Nazirliyinə və ya Xarici İşlər Nazirliyinə müraciət edir.

Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan vətəndaşlar Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığından çıxma barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin adına yazılmış ərizə-anketi Daxili İşlər Nazirliyinə təqdim edirlər, xarici dövlətlərin ərazisindən Azərbaycan Respublikasının diplomatik nümayəndələri və ya konsulluq idarələri vasitəsi ilə Xarici İşlər Nazirliyinə təqdim edirlər.

Daxili İşlər Nazirliyi və ya Xarici İşlər Nazirliyi həmin sənədlərin bir nüsxəsinə baxılmaq üçün Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinə göndərir, oradan da rəylə birlikdə geri qaytarılır.

Daxili İşlər Nazirliyi və Xarici İşlər Nazirliyi əsasında rəy çıxardıqdan sonra toplanmış materiallar vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyasında baxılmaq üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin İcra Aparatına göndərir.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığının əldə edilməsi, bərpası və ya vətəndaşlığa xitam verilməsi barədə Azərbaycan Respublikasını Prezidentinin sərəncamı onun İcra Aparatı tərəfindən Daxili İşlər Nazirliyi və ya Xarici İşlər Nazirliyinə göndərilir. Yalnız bundan sonra Daxili İşlər Nazirliyi və ya Xarici İşlər Nazirliyi qəbul edilmiş qərar barədə vəsatət qaldıran şəxsə yazılı məlumat verir. Eyni zamanda Daxili İşlər Nazirliyi və ya Xarici İşlər Nazirliyi vətəndaşlığı təsdiq edən sənədləri verən orqanlara müvafiq tədbirlər görülməsi üçün göstərişlər verir.

Vətəndaşlıqla bağlı qaldırılmış vəsatətlə əlaqədar orqanlarının hər biri tərəfindən bir ay müddətində baxılır.

Əgər şəxsi vətəndaşlıq məsələləri ilə əlaqədar vəsatəti rədd edilmişdirsə, şəxs vəsatətin rədd edilməsinə səbəb olan halları aradan qaldırdıqdan sonra yenidən bu barədə müraciət edə bilər.

Vətəndaşlıq məsələləri ilə bağlı müraciət edən şəxslərin hər biri üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatında şəxsi iş açılır və daim olaraq saxlanılır. Həmçinin vətəndaşlıq məsələləri üzrə qəbul olunan qərarların icrası üzərində nəzarəti də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı həyata keçirir.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına dair məsələlərə baxılarkən bir sıra amillər rəhbər tutulmalıdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam verilməsinə

dair vətəndaşlardan ərizə-anket qəbul edilərkən, vətəndaşlıqdan çıxmanın hüquqi nəticələri izah edilməli və bu barədə arayış tərtib olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam verilməsinə dair rəydə vəsatətin təmin və ya rədd edilməsinin məqsədəuyğunluğunun əsasları göstərilməli, şəxsin həm dövlət qarşısında, həm də Azərbaycan Respublikasında hüququ və fiziki şəxslərin mənafeləri ilə bağlı olan öhdəliklərinin olub-olmamasını əks etdirən sənədlər rəyə əlavə olunmalıdır. Həmçinin, həmin şəxsin müttəhim kimi cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması, yaxud barəsində qanuni qüvvəyə minmiş və icra edilməli olan məhkəmə hökmünün olub-olmaması yoxlanılmalıdır.

Bütün bunlar Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən verilmiş rəydə öz əksini tapmalıdır. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının əldə edilməsi, bərpa və ya xitam verilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı daxil olduqdan sonra, 3 gün ərzində vəsatət qaldıran şəxsə rəsmi arayış göndərilməlidir.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına qəbul, eləcə də Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığının şəxsiyyət vəsiqəsi ərazi polis orqanları tərəfindən verilir. Eləcə də Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığı xitam olunmuş şəxslərdən Azərbaycan Respublikasının şəxsiyyət vəsiqəsi Daxili İşlər Nazirliyinin Pasport-qeydiyyat İdarəsi tərəfindən geri alınır. Bu zaman həmin şəxslərə Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan vətəndaşlığı olmayan şəxslərin və əcnəbilərin xüsusi sənədləri haqqında əsasnaməyə müvafiq olaraq, Daxili İşlər Nazirliyinin Pasport-Qeydiyyat İdarəsi tərəfindən şəxsiyyət vəsiqəsi verilir. Beləliklə vətəndaşlıq məsələləri barədə qərarlar qəbul edən orqanları və onların qəbul etdikləri qərarları təhlil edərək bir daha şahid olduq ki, Azərbaycan Respublikasında vətəndaşlıq məsələləri Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına müvafiq qanunvericiliyə uyğun həyata keçirilir.

NƏTİCƏ

Beləliklə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı, onun əldə edilməsi, bərpa, xitam olunması əsaslarını, habelə bu məsələlərin hansı orqanlar tərəfindən həll olunması və onun qaydalarını araşdırdıq.

Birinci sualımız olan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığının anlayışı və prinsiplərini araşdırarkən bir daha şahidi olduq ki, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığını

geniş mənada başa düşmək lazımdır. Bunu vətəndaşlığın prinsipləri də bir daha sübut edir. Bir sözlə, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları geniş hüquqlara malikdirlər.

Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığı həm anadangəlmə yolu ilə əldə edilir, həm də qəbuletmə yolu ilə ancaq bunlar vətəndaşlıq haqqında qanunvericilikdə müəyyənləşdirilir. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlığına xitam olunma əsasları da vətəndaşlıq haqqında qanunvericiliklə müəyyənləşdirilir və bunun üçün zəruri şərtlər də mövcuddur.

Nəhayət, Azərbaycan Respublikasında vətəndaşlıq məsələləri barəsində qərarlar qəbul edən orqanlar haqqında onu qeyd etmək lazımdır ki, proses bir qədər mürəkkəb prosesdir. Lakin, bu o demək deyildir ki, vətəndaşlıq məsələlərinin həlli problemləli bir məsələdir. Əslində onun belə mürəkkəbliyi ondan ibarətdir ki, vətəndaşlığı qəbul, bərpa və vətəndaşlığın xitamı zamanı bu hal hərtərəfli araşdırılmalı və zəruri şərtlərə əməl olunmalıdır. Bu məsələlər bir sıra orqanlar arasında araşdırılır. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti onun İcra Aparatındakı Vətəndaşlıq Məsələləri Komissiyası, Daxili İşlər Nazirliyi, Xarici İşlər Nazirliyi və Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin iştirakı ilə həll edilir. Nəticədə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş şərtlər nəzərə alınmaqla yekun qərar çıxarılır.